

บทความวิจัย

สิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทย*

Criminal Case Rights of Thai Monks

สมชาย เจริญกิจ¹

Somchai Charoenkit²

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี 70 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 71190.

Kanchanaburi Rajabhat University 70 Moo 4 Nong Bua Subdistrict, Mueang
District, Kanchanaburi Province 71190.

* Corresponding author E-mail: theppanomnomtra@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 เมษายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 8 กันยายน 2565

วันที่ตอบรับ : 2 พฤศจิกายน 2565

วันที่เผยแพร่ : 8 ธันวาคม 2565

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “สิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทย” มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2563

¹ นายสมชาย เจริญกิจ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี.

² Mr.Somchai Charoenkit. Lecturer in Law, Bachelor of Laws Program, Kancha
naburi Rajabhat University.

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องสิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทยนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับรัฐของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเพื่อศึกษาสิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ไทยในคดีอาญา

ผลการวิจัยพบว่า สิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับรัฐของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะบรรพชิตที่จะศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาและพระธรรมวินัย ให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ทั้งสิทธิและหน้าที่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองของรัฐที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และร่วมพัฒนาพลเมืองในรัฐให้พึงประสงค์ด้วย กรณีสิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทย พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในรัฐรวมถึงพระสงฆ์ด้วย

ข้อเสนอแนะแนวทางการคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ไทยในคดีอาญา ผู้วิจัยเสนอให้ยกเลิกอำนาจของพนักงานสอบสวนในการให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาสละสมณเพศ แต่ให้อำนาจนั้นเป็นของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์เป็นผู้พิจารณา และให้มีสถานที่เฉพาะสำหรับคุมขังพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีดุลยพินิจไม่อนุญาตให้ประกันตัว กรณีให้พระสงฆ์สละสมณเพศ โดยไม่ผิดอาบัติปาราชิก ต้องเกิดจากความสมัครใจของพระสงฆ์เองที่จะเปล่งวาจาสละสมณเพศตามพระวินัย

คำสำคัญ : สิทธิ, คดีอาญา, พระสงฆ์ไทย

Abstract

This research on the criminal case rights of Thai monks aims to study state-related rights and duties of Buddhist monks as appeared in the Tripitaka, the Commentaries, the Sub-commentaries, the Sub-sub-commentaries and related documents and to study the criminal cases rights of Thai monks as appeared in the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017), the Sangha Act, B.E. 2505 (1962), the Sangha Act (No. 2), B.E. 2535 (1992) and related laws as well as suggesting guidelines for protecting the rights of Thai monks in criminal cases.

The study found that regarding the state-related rights and duties of Buddhist monks, the monks had the rights and duties as a Buddhism monk to study the discipline and behave according to the principles of Threefold Training and Discipline to achieve the highest goal in Buddhism. The monk rights and duties were part of the state citizens duties to obey the law and contribute to the development of citizens according to the state requirement. Regarding the criminal case rights of Thai monks, it was found that the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017) provided the protection of rights and freedoms of the state citizens including the monks.

The author suggests the guidelines for protecting the rights of Thai monks in criminal cases as follows. The authority of investigating officer to force an accused monk to leave the monkhood should be rejected. However, such enforcement authority should belong to a clergy of Sangha. A specific place should be established for detention of monks charged with criminal offenses and bail rejected by the investigating officer and the

prosecutor. In case enforcing a monk to leave the monkhood without the gravest transgression of the rules, according to the Vinaya discipline, an accused monk should have the right to leave the monkhood and speak the word “leave the monkhood” willingly.

Keywords: Rights, Criminal Cases, Thai Monks

ความนำ

การที่จะได้มาซึ่งสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ จะต้องได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์เท่านั้น ถ้าบรรพชาอุปสมบทจากพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ หรือบรรพชาอุปสมบทจากพระหรือนักบวชที่ไม่ใช่คณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ย่อมไม่ได้รับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ สถานภาพของพระสงฆ์ไทยจึงได้มาจากรัฐ ผ่านกรอบกฎหมายที่รัฐตราขึ้น นอกจากนี้รัฐยังกำหนดสถานภาพให้แก่พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งให้มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ด้วย โดยสถานภาพความเป็นพระตามกฎหมาย และบางกรณีที่มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีสถานภาพเป็นเจ้าของพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาด้วยแล้ว การดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจึงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะต้องมีการดำเนินการตามบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการกับพระสงฆ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาไว้

2 มาตราด้วยกัน คือ มาตรา 29³ และมาตรา 30⁴ ซึ่งกำหนดกรณีที่น่าไปสู่การสละสมณเพศของพระสงฆ์

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กรณีพระสงฆ์ถูกดำเนินคดีอาญา ยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนทางกฎหมายที่จะส่งผลกระทบต่อสถานภาพการเป็นพระสงฆ์ พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวเป็นกฎหมายที่รองรับการดำเนินคดีอาญาตามระบบปกติ โดยเป็นกลไกให้รัฐในการจัดการเรื่องสถานภาพความเป็นพระของพระสงฆ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญา แท้จริงแล้วการดำเนินการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะสิทธิในการที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพราะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญายังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด แต่กรณีพระสงฆ์ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญายังไม่มีระบบคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ที่ชัดเจนดีพอ ทั้งที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิทางอาญาของปวงชนชาวไทยไว้ ซึ่งพระสงฆ์เองก็เป็นพลเมืองของรัฐด้วย รัฐเองอาจต้องมีการทบทวนกฎหมายคณะสงฆ์ว่าจะวางระบบอย่างไรในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพระสงฆ์ ที่มีความซับซ้อนกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป เนื่องจากมีสถานภาพทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา

---

³ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535, มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสีย”

⁴ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535, มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

ปัญหาสิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทย มีประเด็นปัญหาข้อถกเถียงถึงการดำเนินการกับพระสงฆ์ ว่าขั้นตอนตามกฎหมายนอกจากการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะต้องมีมาตรการหรือการดำเนินการอย่างอื่นเป็นพิเศษหรือไม่ เนื่องจากสภาพตามกฎหมายของพระสงฆ์นอกจากเป็นบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีสภาพความเป็นพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อีกประการหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับรัฐของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งสิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ไทยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากนั้นก็นำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเสนอแนะแนวทางการคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ไทยในคดีอาญา

ความหมายของสิทธิ

แนวความคิดเรื่องสิทธิได้รับอิทธิพลมาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ จากการมองสภาพของมนุษย์ว่าเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วควรมีคุณค่าที่ติดตัวมาแต่เกิด ไม่ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวงละเมียดมิได้ คุณค่าตามเงื่อนไขนี้เรียกว่า “สิทธิธรรมชาติ” (Natural Rights) สิทธิดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากความต้องการของมนุษย์ชาติ เพื่อที่จะให้ทุกคนได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเยี่ยมอารยชน เป็นสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ โดยเฉพาะการมีรัฐธรรมนูญก็เพื่อจะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดจนความเสมอภาคของบุคคลจึงจะเห็นได้จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ข้อ 16 ที่กำหนดว่า “สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครอง

สิทธิเสรีภาพหรือไม่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย จะถือว่ามิรัฐธรรมนูญไม่ได้ และหลักการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญที่ยอมรับกันทั่วไป⁵

แนวความคิดเรื่องการบัญญัติรับรองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดที่มาจากตะวันตกเป็นสำคัญ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาการของกระบวนการเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ ที่อ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) โดยมีพื้นฐานในการสนับสนุนความชอบธรรมในการใช้สิทธิมาจากแนวความคิดเรื่อง สิทธิธรรมชาติ ที่สืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ในสมัยกรีกและได้พัฒนาแนวความคิดดังกล่าวจากเดิมที่เป็นเพียงการกล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ อิสรภาพและความเสมอภาค โดยแนวความคิดดังกล่าวได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในงานเขียนของจอห์น ล็อก (John Locke) ในศตวรรษที่ 17 ที่ได้กลายเป็นต้นแบบของแนวความคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพในปัจจุบัน⁶

ความเป็นมาดังกล่าว สิทธิ จึงหมายถึง อำนาจตามกฎหมายที่บุคคลได้รับจากกฎหมายใดกฎหมายหนึ่ง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง โดยสามารถเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรืองดกระทำการ หรือใช้ยื่นให้บุคคลอื่นต้องยอมรับ สภาพสิทธินี้อาจเป็นไปตามกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชนก็ได้ ดังเช่นรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพ บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะล่วงละเมิดในสิทธิของอีกบุคคลหนึ่งไม่ได้ มิฉะนั้นจะถูกลงโทษตามกฎหมาย คือ เป็นอำนาจที่กฎหมายคุ้มครองให้แก่ปัจเจกชนบุคคลใดในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ ผู้ปกครองหรือผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตาม

⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2547), 42.

⁶ คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, *แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของชนชาวไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2549), 2-3.

รัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ⁷ กฎหมายอาญาบัญญัติการกระทำ หรือไม่กระทำอันใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย หรือบังคับให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามต้องรับโทษไว้⁸ เพื่อรับรองคุ้มครองป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิในทางอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองประโยชน์และอำนาจในสภาพบุคคล ในทรัพย์สิน ในครอบครัว ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ และรัฐต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคลดังกล่าวนั้น เสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดลงได้โดยกฎหมาย หรือความสมัครใจของบุคคลเท่านั้น เจตนาของบุคคลจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ การยอมรับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนานั้น มีหลักเกณฑ์ในตัวของมันเองที่จะต้องประกอบไปด้วยเหตุผลในทางปฏิบัติด้วย จึงจะทำให้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนาได้รับการยอมรับ⁹ และหากผู้ใดล่วงละเมิดสิทธิในทางแพ่งดังกล่าว ก็จะต้องชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายบัญญัติ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิในทางแพ่ง เป็นต้น

การปฏิบัติของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

ตามหลักพระหลักธรรมวินัยที่ว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐ เริ่มตั้งแต่กำเนิดรัฐในอัครสัญญาสูตร ตามแนวคิดสัญญาประชาคม ผู้ปกครองต้องเป็นธรรมราชา ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร อนึ่ง พระพุทธศาสนาให้ยึดความถูกต้องหรือธรรมเป็นใหญ่ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย ส่วนหลักธรรมในการปกครองนั้น พระพุทธศาสนาเห็นว่าการปกครองระบบสามัคคีธรรม บนพื้นฐานของอปริหานิยธรรม 7 ประการ เป็นหลักการ

⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), 50-53.

⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: จีรวิศการพิมพ์, 2549), 11.

⁹ ดารารพ ธีระวัฒน์, *กฎหมายสัญญา : สถานใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542). 7-10.

ปกครองที่พึงประสงค์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนึ่งหลักธรรมว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค พระพุทธศาสนามีหลักศีล 5 เป็นเรื่องสิทธิ ไม่ละเมิดชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง ไม่ใช่ว่าจะละเมิดสิทธิอื่น และรักษาสติโดยไม่ดื่มเสพสิ่งเสพติด มึนเมา เพราะเป็นมูลเหตุแห่งการละเมิดสิทธิได้ เรื่องเสรีภาพ พระพุทธศาสนาให้อิสระในความคิดความเชื่อด้วยสติปัญญาของตนเองตามหลักกาลามสูตรไม่ให้เชื่อในสิ่ง 10 อย่าง แต่ให้เชื่อด้วยการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองให้ละเอียดถี่ถ้วน แล้วจึงจะเชื่อ ด้านความเสมอภาค พระพุทธศาสนาสอนเรื่องความเท่าเทียมของคน ไม่เลือกชั้นวรรณะ มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถบรรลุธรรมได้ไม่ต่างกัน คนทุกระดับสามารถอุปสมบทในพระพุทธศาสนาได้เท่าเทียมกันภายใต้พระธรรมวินัยเดียวกัน

ส่วนสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับรัฐของพระสงฆ์โดยเฉพาะ จะแบ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ตามพระธรรมวินัยส่วนตนที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามศีล 227 ข้อ และถ้าวางละเมิดจะมีโทษหนักเบาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ โทษหนักที่สุดขาดจากความเป็นพระสงฆ์กรณีผิดอาบัติปาราชิก 4 ข้อ โทษระดับกลางต้องไปเข้าอยู่ปริวาสกรรมจึงจะพ้นจากอาบัติได้ กรณีผิดอาบัติสังฆาทิเสส 13 ข้อ และโทษระดับเบาต้องมีการปลงอาบัติจึงจะพ้นได้ กรณีผิดนิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 ข้อ ปาจิตตีย์ 92 ข้อ ปาฏิเทศนียะ 4 ข้อ และเสขยวัตร 75 ข้อ ส่วนอนิยต 2 ข้อ อาจเป็นโทษหนักที่สุดหรือโทษระดับกลางก็ได้ขึ้นอยู่กับกรณีผิดอาบัติของพระสงฆ์ และอธิกรณสมถะ 7 ข้อ เป็นวิธีระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากรักษาศีล 227 ข้อแล้วพระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาด้วย สำหรับหน้าที่ในสังคมสงฆ์มีการบริหารคณะสงฆ์ การดูแลเสนาสนะ รวมถึงการสืบทอดพระพุทธศาสนา สิทธิหน้าที่เพื่อสังคมในฐานะศูนย์รวมจิตใจของประชาชน มีสิทธิหน้าที่อบรมสั่งสอน พัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้เจริญควรแก่การงานและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมไปถึงสิทธิในทางการเมืองที่จะขึ้นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสงบสุขของรัฐ เช่น กรณีการระงับข้อพิพาทไขน้ำเพื่อห้ามทำสงครามของพระพุทธเจ้า เป็นต้น สำหรับสิทธิที่เหมาะสมของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐในปัจจุบัน บนฐานพระพุทธศาสนามีมติต่อการเป็นศาสนาเพื่อพัฒนาพลเมืองตามระบอบ

ประชาธิปไตย การนำเสนอค่านิยมร่วมที่ผสมสมัย สามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับวิถีการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การเป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาพลเมืองบนฐานคิดของ “บวร” และการยกระดับพลเมืองแห่งการตื่นรู้ไปสู่ประชาธิปไตยแห่งการตื่นรู้ ดังนั้น พระสงฆ์ในรัฐปัจจุบัน จึงมีสิทธิในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองของรัฐ และเป็นผู้นำในบริษัท 4 ในพระพุทธศาสนา มีอำนาจอันชอบธรรมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ในสังคมประชาธิปไตย และร่วมพัฒนาพลเมืองให้รับกับวิถีประชาธิปไตย โดยการพัฒนาลักษณะที่สำคัญของพลเมือง เช่น การมีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวม การเคารพความแตกต่าง กฎกติกา กฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม การรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม เป็นต้น และการใช้แนวทางสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการเสริมแรงการพัฒนาพลเมืองโดยเริ่มต้นจาก “คนดี” ไปสู่ “การเป็นพลเมืองที่ดี” ทั้งนี้ พระพุทธศาสนามีจุดเด่นที่สำคัญในฐานะมีหลักการ และแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาพลเมือง ดังนั้น พระสงฆ์ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐจำเป็นต้องเข้ามาร่วมมือกับรัฐในการอธิบาย และตีความหลักการเหล่านี้ไปสู่ภาคปฏิบัติเป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม และนำหลักการเหล่านั้นไปร่วมพัฒนาพลเมืองในชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มั่งคั่ง และยั่งยืน

สิทธิของพระสงฆ์ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายไว้ในมาตรา 28¹⁰ ห้ามมิให้จับกุม คุมขัง คั่น โดยที่ไม่มี

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ตามหลัก "ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย" หรือหลักการที่ว่า บุคคลจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายในขณะที่กระทำความผิดบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษเอาไว้เท่านั้น รวมถึงการทรมาน การทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ และได้บัญญัติสิทธิทางอาญาไว้ในมาตรา 29¹¹ ด้วยหลักการ "ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์" หรือหลักการที่ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด และต้องปฏิบัติต่อผู้นั้นเหมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกระบวนการ จะปฏิบัติเหมือนกับผู้กระทำความผิดไม่ได้ รวมถึงหลักการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ "เท่าที่จำเป็น" หลักการไม่ต้องให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และหลักการให้ผู้ต้องหาได้รับประกันตัว โดยให้พิจารณาคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ยื่นขอประกัน และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และถ้าไม่ให้ประกันต้องมีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ชัดเจน

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 29 บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น หรือป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย และสิทธิเสรีภาพทาง
 อาญาของพลเมือง แม้ว่าพระสงฆ์จะมีสถานะเป็นพระภิกษุ แต่ก็ยังมีสถานะเป็นปวงชน
 ชาวไทย ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อม
 ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน ตามมาตรา 4 นอกจากนี้แล้วการปฏิบัติตาม
 พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา
 67 ประกอบกับมาตรา 29 วรคสอง พระภิกษุย่อมมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะดำรงตน
 เป็นพระสงฆ์เพื่อพิสูจน์ตนเองทั้งในคติทางโลกและคติทางธรรม

สิทธิตามกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติ
 รับรองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยไว้ กล่าวคือ ผู้ต้องหา คือบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้
 กระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล ซึ่งผู้ต้องหานั้นเพียงมีพยานหลักฐานอันน่าจะ
 เชื่อได้ว่าได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่การที่เขาจะกระทำความผิดจริงหรือไม่นั้น ยังไม่ได้
 รับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยศาล ผู้ต้องหาในคดีอาญา ย่อมมีสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญาตั้งแต่ถูกจับกุมคราวแรกถ้าญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจไม่ทราบมีสิทธิ
 ขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุม
 และสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก จากนั้นผู้ต้องหาจะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณา
 ด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม กรณีไม่มีทนายความจะได้รับการ
 ช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ สามารถพบและปรึกษาทนายความเป็นการ
 เฉพาะตัวได้ รวมทั้งได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร กรณีผู้ต้องหา
 เจ็บป่วยจะได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว และในทางคดีมีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้การใน
 ชั้นสอบสวนได้ และที่สำคัญคือผู้ต้องหาที่มีสิทธิขอประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวในชั้น
 สอบสวนได้ โดยคำร้องขอประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้น จะได้รับการพิจารณาอย่าง
 รวดเร็วเพื่อสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต กรณีสั่งไม่อนุญาตโดยเหตุของกฎหมายจะต้องแจ้ง
 เหตุนั้นให้ผู้ต้องหาทราบโดยเร็วและจะเรียกหลักประกันเกินควรมีได้ ทั้งนี้ พนักงาน

สอบสวนหรือพนักงานอัยการอาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้นได้¹²

ส่วนจำเลยนั้น ได้แก่ บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด โดยได้ผ่านกระบวนการขึ้นจับกุม สอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ และการสั่งคดีของ พนักงานอัยการให้สั่งฟ้องแล้ว และศาลได้ประทับรับฟ้องคดีแล้ว จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม สามารถแต่งตั้งทนายความแก่ต่าง ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา และถ้าไม่สามารถจัดหาทนายความเองได้ ก็มีสิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งทนายความเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีโดยศาล ทั้งยังพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตนได้ ในทางคดีมีสิทธิที่จะตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปลิงนั้น ๆ ทั้งตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม ตรวจหรือคัดสำเนาทำให้การของตนใน ชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนได้ และที่สำคัญจำเลยมีสิทธิที่จะยื่น คำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้

ดังนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นพลเมืองของรัฐอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป จึงมีสิทธิต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวมา ทั้งในฐานะของผู้ต้องหา หรือในฐานะของจำเลย

---

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562, มาตรา 108 วรรค 3 บัญญัติว่า “ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานที่มีอำนาจสั่งให้ ปล่อยชั่วคราว หรือศาลจะกำหนดเงื่อนไข เกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่ อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้”

การใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้ให้อำนาจดุลพินิจแก่พนักงานสอบสวน หรืออัยการสามารถให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ กรณีพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ด้วยเหตุ ดังนี้¹³

1. พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว
2. เจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม
3. พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม
4. พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

ตามมาตรา 30¹⁴ ได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถดำเนินการให้พระสงฆ์ที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุก กักขัง หรือขัง สละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบ

การให้อำนาจดุลพินิจแก่พนักงานสอบสวน หรืออัยการสามารถให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ ในมาตรา 29 และให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถดำเนินการให้

¹³ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสีย”

¹⁴ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น”

พระสงฆ์ที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุก กักขัง หรือขัง สละสมณเพศได้ในมาตรา 30 นั้น เป็นการให้อ่านางแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียว กรณีพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาไม่สมัครใจ เปลี่ยนจากกล่าวคำลสิกขา ประกอบกับพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหา นั้นมิได้ผิดอาบัติปาราชิกก็ ถือว่าพระสงฆ์รูปนั้นยังไม่ขาดจากสมณเพศตามพระวินัย

วิเคราะห์สิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์

ผู้เขียนจะขอวิเคราะห์สิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ ตามลำดับ ต่อไปนี้

ด้านการปฏิบัติตนของตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ พระสงฆ์มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะบรรพชิตที่จะศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาและพระธรรมวินัย ให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา และสิทธิและหน้าที่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองของรัฐที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และร่วมพัฒนาพลเมืองในรัฐให้พึงประสงค์ด้วย พระสงฆ์จึงมีสถานะ 2 ประการ ไม่เหมือนกับบุคคลทั่วไป สิทธิในคดีอาญาของพระสงฆ์ จึงมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนยิ่งกว่าพลเมืองทั่วไป การดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิทางอาญาของพระสงฆ์จึงต้องดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสมทั้ง 2 ส่วน

ด้านสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ได้บัญญัติรับรองสิทธิทางอาญาของพลเมือง เรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายในมาตรา 28 และสิทธิทางอาญาในมาตรา 29 เพื่อเป็นหลักประกันการใช้ อำนาจรัฐ พระสงฆ์ซึ่งเป็นพลเมืองของรัฐก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเช่นกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สิทธิทางอาญาดังกล่าวนั้น ยืนยันหลักการ “ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย หรือไม่มีกฎหมาย ไม่มีโทษ” กล่าวคือ บุคคลจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมาย ในขณะที่กระทำความผิดบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษเอาไว้ จะนำกฎหมายที่ออกมาภายหลัง มาลงโทษบุคคลย้อนหลังไม่ได้ รวมถึงหลักการ “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีถือว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด และต้องปฏิบัติต่อผู้นั้นเหมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกระบวนการ จะปฏิบัติเหมือนกับผู้กระทำความผิดไม่ได้ และยังรับรองหลักการ

สำคัญอีก 3 ประการ คือ การควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ “เท่าที่จำเป็น” การไม่ต้องให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และการให้ผู้ต้องหาได้รับประกันตัว ดังนั้น เมื่อพระสงฆ์เองก็เป็นพลเมืองของรัฐด้วย ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การกระทำใด ๆ ที่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการให้พระสงฆ์สละสมณเพศโดยที่พระสงฆ์ไม่ยินยอมเปล่งวาจา ลาสิกขา และองค์กฤษฎีธรรมยังไม่ตัดสินว่ามีความผิด จึงถือว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ พระสงฆ์ยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ มีสิทธิครองตนเป็นพระสงฆ์ต่อไป ด้วยเหตุนี้ รัฐเองอาจต้องมีการทบทวนกฎหมายคณะสงฆ์ว่าจะวางระบอบอย่างไรในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพระสงฆ์ ที่มีความซับซ้อนกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป เนื่องจากมีสภาพทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา และพระธรรมวินัย และภายใต้การคุ้มครองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นั้น มีมาตราสำคัญที่เป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีของพระสงฆ์อยู่ 2 มาตรา คือ มาตรา 29 พระสงฆ์ถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และมาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

ประเด็นปัญหาในทางกฎหมาย ในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เมื่อพระสงฆ์ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา พระสงฆ์ก็มีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งในมาตรา 107 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้เจ้าพนักงานรีบสั่งอย่างรวดเร็วให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ในเรื่องนี้มาตรา 108 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁵ ได้ให้พนักงานสอบสวนกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหรือการปฏิบัติของผู้ต้องหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ โดยให้มอบตัวพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาให้กับเจ้าอาวาสไปควบคุมดูแล แต่ในความเป็นจริงพนักงานสอบสวนไม่ได้ใช้ดุลพินิจให้เป็นไปตามสิทธิดังกล่าว กลับใช้การดำเนินคดีแบบชาวโลกทั่วไป แต่ไม่ได้พิจารณาถึงความเป็นสมณเพศที่มีอายุพรรษา ประกอบกับความศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนซึ่งประมาณค่ามิได้ ขณะที่การสอบสวนนั้นเป็นเพียงแค่เบื้องต้นของการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น พระสงฆ์ยังไม่ได้รับการตัดสินจากศาลว่ามีความผิด จึงถือว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ตามรัฐธรรมนูญ เมื่อให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการให้สละสมณเพศได้ เท่ากับว่าพระสงฆ์ต้องเสียสิทธิในอายุพรรษา ความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน รวมถึงสถานะส่วนตนและตำแหน่งทางปกครองในทางคณะสงฆ์ด้วย และถ้าคดีถึงที่สุด

---

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 108 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่มีผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น”

แล้วพระสงฆ์ไม่มีความผิด หรือศาลยกฟ้องคดี เป็นผู้บริสุทธิ์ในทางโลก แต่เป็นการประหารชีวิตพระสงฆ์ในทางสมณเพศไปแล้ว การให้อำนาจพนักงานสอบสวนและอัยการ เช่นนี้ ถือว่าเป็นอำนาจดุลพินิจ ที่ไม่มีตรรกะใด ๆ เข้ามารองรับ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จิตใจของพนักงานสอบสวนหรืออัยการปฏิบัติหน้าที่ถูกรอบงำด้วยอคติ 4 ประการ ลงมือกระทำการโดยขาดสติยังคิดให้รอบครอบ ย่อมนำมาซึ่งความเดือดร้อนเข้าสู่คณะสงฆ์โดยไม่ง่าย ดังนั้น ความที่กล่าวมาในมาตรา 29 ในตอนนี้ จึงขาดความเป็นธรรมต่อพระภิกษุและคณะสงฆ์¹⁶ และกรณีให้อำนาจพนักงานสอบสวนดำเนินการให้พระสงฆ์สละสมณเพศในกรณีพระสงฆ์ต้องโทษจำคุกหรือกักขังตามคำพิพากษาของศาลนั้น กรณีนี้ให้พิจารณาตามหลักพระธรรมวินัยซึ่งมีศักดิ์สูงกว่ากฎหมายบ้านเมืองก่อน ถ้าเห็นว่าพระสงฆ์ทำความผิดที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระแล้ว จึงให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้สละเพศได้เป็นลำดับไป

สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในชั้นผู้ต้องหาจะได้สิทธิในการสอบสวนหรือพิจารณาด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ ได้รับการปล่อยตัวในกรณีที่ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ได้รับการพิจารณาคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามกฎหมายและต้องแจ้งเหตุให้ทราบโดยเร็ว และกรณีให้ประกันตัวได้โดยให้พนักงานสอบสวนกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหรือการปฏิบัติของผู้ต้องหาได้ตามมาตรา 108 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสามารถกำหนดขอบเขตของสถานที่อยู่อาศัยเป็นวัดใดวันหนึ่งที่มีเจ้าคณะผู้ปกครองรับรองดูแลและพระสงฆ์ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีไปกว่าคดีจะถึงที่สุด ซึ่งการใช้ดุลพินิจตามกฎหมายดังกล่าวนี้

¹⁶ สมชาย บุญคงมาก และภูภณัช รัตนชัย, “ปัญหาการสละเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : กรณีศึกษา การใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นายเรืออากาศ* 6 , (2561): 53.

สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยในเรื่องของการอยู่ปริวาสกรรมอีกด้วย สิทธิในการอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันตัว และในชั้นจำเลย มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม มีสิทธิในการตั้งทนายความแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา มีสิทธิที่จะได้รับทราบคำฟ้องและคำอธิบายจากศาล มีสิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งทนายความเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีโดยศาล กรณีที่จำเลยไม่มีทนายความ ดังนั้น สิทธิต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติไว้เป็นการทั่วไปแก่พลเมืองของรัฐนั้น พระสงฆ์เองในฐานะพลเมืองของรัฐด้วย ก็ต้องมีสิทธิดังกล่าว ด้วยพระสงฆ์ก็ต้องอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยไม่ต่างกัน ทั้งในชั้นผู้ต้องหา หรือชั้นจำเลย

บทส่งท้าย

การที่ผู้วิจัยศึกษาสิทธิทางอาญาของพระสงฆ์ พบประเด็นปัญหากฎหมาย คือ การที่พระสงฆ์เป็นนักบวชที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติแล้ว ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐด้วย ในคดีอาญานั้น พระสงฆ์ไทยได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคจากรัฐธรรมนูญ ได้รับสิทธิพื้นฐานทั่วไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างพลเมืองไทยจะพึงได้รับ แต่พระสงฆ์ดำรงสมณเพศซึ่งเป็นเพศบรรพชิตที่ต้องสั่งสมอายุพรุชาความเป็นพระเถระ สมณศักดิ์ ตำแหน่งการปกครองในคณะสงฆ์ สิทธิเหล่านี้จะมีได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในสมณะเพศ หรือเพศบรรพชิตเท่านั้น แต่เมื่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระสงฆ์สละสมณเพศได้ โดยที่ยังไม่ได้ตัดสินโดยศาลว่าผิดถูกอย่างไร และรัฐธรรมนูญก็รับรองว่าผู้ต้องหาหรือผู้ถูกฟ้องคดีในชั้นพนักงานสอบสวน หรือชั้นพนักงานอัยการนั้น ยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าว จึงดูเหมือนว่าเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มุ่งเฉพาะความสะดวกในการดำเนินคดีในทางโลกเท่านั้น แต่ขาดการคำนึงถึง

สิทธิแห่งความเป็นสมณเพศในทางธรรมของพระสงฆ์ เพราะเมื่อกระบวนการยุติธรรมถึงที่สุดแล้ว ถ้าศาลยกฟ้องหรือพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด จะมีหลักประกันอะไรในสิทธิของพระสงฆ์ไทยที่เสียไป ในเรื่องอายุพรรษา สมณศักดิ์ หรือตำแหน่งทางการปกครอง คณะสงฆ์ และในเรื่องการละสมณเพศนั้นตามพระธรรมวินัยต้องมีมูลเหตุมาจากการกระทำผิด คือต้องอาบัติปาราชิกข้อใดข้อหนึ่ง จึงขาดจากความเป็นพระโดยการกระทำนั้นแล้ว แต่การจะให้ละสมณเพศโดยไม่ผิดอาบัติปาราชิก ต้องเกิดจากความสมัครใจของพระสงฆ์เอง อีกทั้งมีแบบพิธีให้เปล่งวาจาลาสิกขา หรือละสมณเพศต่อผู้ที่มีความรู้ความด้วย ดังนั้น การที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจให้พระสงฆ์ละสมณเพศโดยที่ไม่สมัครใจ และไม่มีเหตุมาจากการต้องอาบัติปาราชิก จึงเป็นประเด็นปัญหาว่า ความเป็นสมณเพศของพระสงฆ์ยังอยู่หรือไม่ เพราะรัฐบัญญัติต้องอยู่ภายใต้พระธรรมวินัย จึงถือว่าชอบตามลำดับศักดิ์ของกฎหมาย ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ไทยในทางอาญา จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ให้ยกเลิกอำนาจของพนักงานสอบสวนในการให้พระสงฆ์ที่ถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งละสมณเพศ ตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้อำนาจดำเนินการดังกล่าวนั้น เป็นอำนาจของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์ กรณียังไม่ยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมาย แต่เป็นการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเพื่อไม่ให้เป็นโทษต่อพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา พึงให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจให้เจ้าอาวาสรับตัวพระสงฆ์รูปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาไปควบคุมดูแล และถ้าเจ้าอาวาสที่พระสงฆ์รูปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาไม่รับตัวไปควบคุมดูแลก็ให้กำหนดพื้นที่วัดใดวัดหนึ่ง หรือเขตพื้นที่ใด เขตพื้นที่หนึ่ง ซึ่งเหมาะแก่การปฏิบัติธรรมให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาและไม่ได้รับการประกันตัวอยู่อาศัย

ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าคณะปกครองที่กำหนด ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวสอดคล้องกับ พระธรรมนูญเรื่องการอยู่ปรีวาसरกรรม

2. กรณีที่เจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์จะดำเนินการให้พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาและไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัวตามตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 ลาลิกขานัน พระสงฆ์รูปที่ถูกกล่าวหาต้องสมัครใจเปล่งวาจาลาสิกขาตามพระวินัยด้วย กรณีพระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาไม่สมัครใจเปล่งวาจาลาสิกขา ประกอบกับพระสงฆ์รูปนั้นไม่ผิดอาบัติปาราชิก ให้ถือว่าพระสงฆ์รูปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญายังครองสมณเพศอยู่

3. ให้รัฐร่วมกับคณะสงฆ์จัดให้มีสถานที่ควบคุมตัวพระสงฆ์ที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีความเห็นไม่อนุญาตให้ประกันตัวตามตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 จังหวัดละ 1 แห่ง หรือตามความเหมาะสมของจำนวนวัดหรือพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ สถานที่ควบคุมตัวดังกล่าวต้องเอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจและตารางข้อปฏิบัติที่เป็นการพัฒนาตนของพระสงฆ์ที่ถูกควบคุมตัวด้วย

ข้อเสนอแนะทั้ง 3 ประการ เป็นการคุ้มครองสิทธิของพระสงฆ์ไทยในทางอาญาเอื้อต่อพระธรรมนูญ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และเป็นการคุ้มครองปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย

References

Kiatkajorn Watjanasawad. *Description of Criminal Laws, Part 1*. 9th Edition, Bangkok: Jirawat Printing, 2006.

Committee on the Study of the Constitutional Amendment Guidelines Office of the Secretariat of the House of Representatives. *Guidelines for Amending the Constitution on Rights, Liberties and Duties of Thai*

People. Bangkok: Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2006.

Daraphorn Thirawat. *Contract Law : New Status of Current Contracts and Problems of Unfair Contract Terms*. Bangkok : Thammasat University Printing House, 1999.

Banjerd Singkaneti. *Fundamentals of Rights and Liberties and Human Dignity according to the Constitution*, B.E. 2540 (1997), 2nd Edition. Bangkok: Winyuchon, (2004).

Banjerd Singkaneti. *Fundamentals of Rights and Liberties and Human Dignity*. (Bangkok: Winyuchon, 2005.

Criminal Procedure Code

Criminal Procedure Code, B.E. 2478 (1935), as amended (No. 34), B.E. 2562 (2019)

Sangha Act, B.E. 2505 (1962)

Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)

Sangha Act (No. 2), B.E. 2535 (1992)

Somchai Boonkongmak and Phuphanat Rattanachai. “The Problem of Leaving the Monkhood under the Sangha Act, B.E. 2505 (1962): A Case Study of the Exercise of Discretion of Government Officials in the Judicial Process.” *Journal of Humanities and Society Science, Royal Air Force* 6, (2018): 53.